

הגירה, מדומיין לאומי, משבר

מחאת 2023 בראי התקשורת הכתובה הצרפתית בישראל

מילות מפתח: הגירה, תקשורת אתנית, עיתונות, זהות היברידי, עלייה, צרפת, מדומיין, מחאה, תרגום תרבותי

תקציר

מאמר זה בודק כיצד מיוצגים אירועי מחאת 2023 בעיתונות הצרפתית המקומית, המסווגת כ"תקשורת אתנית". העלייה מצרפת, השלישית בגודלה אחרי העלייה מברית המועצות ומארצות הברית, הביאה קהל רחב הזקוק לעיתונות בשפתו ובלשונו, ומתווכת בינו לבין המציאות הנרקמת במדינתו החדשה. המאמר בוחן את נקודות הממשק שבין משבר ההגירה שחווים העולים מצרפת מאז שנות ה-2000 לבין משבר הזהות הנוכחי של החברה הישראלית, כפי שזו מצטיירת בדפי העיתונות הכתובה בצרפתית. מניתוח מאמרי דעה ודיווחים על אקטואליה, הקשורים במישורין או בעקיפין למחאת 2023, ניתן לראות כי נקודת המפגש בין שני המשברים חושפת את הזהות ההיברידי של העולים, המשלבת בין רכיבים יהודיים, צרפתיים וישראליים. ניתוח הדוגמאות מלמד כיצד הפרשנויות והתגובות למחאה משתמשות בנרטיבים מדומיינים לאומיים שונים, ולעיתים אף מערבות ביניהם. כך, ניכר כי המדומיין הלאומי הצרפתי-יהודי ממשיך להיות נוכח בקרב אוכלוסיית המהגרים, ומבצבץ ללא הרף בניסיון לפרש את המציאות הנוכחית. מדומיין זה מייצר שיבושים והפרעות בניסיון לקרוא את המפה הפוליטית הישראלית.

בדומה לכך, הנוסטלגיה ל"ארץ ישראל", המתקיימת – לפי תפיסה מדומיינת זאת – ברצף היסטורי מאז ימי התנ"ך ועד ימינו אנו, ו"המדומיין" של מדינת ישראל כמרחב בטוח ליהודי בדתו ובלאומו, מקשים לעיתים (במקום לתווך ולהקל) על הכרת המגוון התרבותי והפוליטי בישראל, על שלל אוכלוסיותיו ועמדותיהן.

מבוא

בשלהי שנת 2022, בתגובה להצעות הקואליציה לרפורמה משפטית, החלה מחאה בקרב אזרחי ישראל, הנמשכת עד תאריך חתימת המאמר (ספטמבר 2015). זו מלווה בהפגנות שבועיות נגד מה שנתפס בעיני המפגינים כפגיעה באושויות הדמוקרטיה הישראלית תוך הפרת האיזון בין הרשויות. במאמר זה אנו מבקשות לבדוק כיצד מיתרגמים אירועי המחאה בקרב המהגרים מצרפת לישראל. העלייה מצרפת, השלישית בגודלה אחרי העלייה מברית המועצות ומארצות הברית (הלמ"ס, 9.7.2019), יצרה קהל נרחב הזקוק לעיתונות בשפתו ובלשונו, כדי לתווך בינו לבין המציאות הנרקמת במדינתו החדשה. יצאנו על כן לבחון את האופן שבו מצטייר המפגש בין העולים מצרפת לבין המשבר הנוכחי מעל דפי העיתונות הכתובה בשפה הצרפתית, שנהוג לסווגה כתקשורת אתנית. רצינו לברר כיצד זהותם המורכבת של העולים מצרפת – המשלבת מרכיבים יהודיים, צרפתיים וישראליים – באה לידי ביטוי מעל דפי העיתונות ברגע משברי. השערותנו הייתה כי במפגש עם המחאה, המצטיירת כמשבר זהות בחברה הישראלית, "יתקוטטו" המרכיבים השונים של זהות המהגר הצרפתי לישראל, וינכחו בכך את הסתירות הפנימיות שבין הערכים הצרפתיים-רפובליקניים לבין אלו היהודיים-ישראליים. ניתוח קטעי העיתונות מצביע על כך שאומנם המפגש בין משבר ההגירה ומשבר הזהות שבו נתונה החברה הישראלית בהווה רווי מתחים, אך אין המדובר בעימות בין ערכים שונים. תחת זאת, פרשנות המציאות הפוליטית המשברית בישראל נעשית בתווך חווייתם של המהגרים כמיעוט יהודי בצרפת, ובתגובה למפה הפוליטית הצרפתית ומה שנתפס כיחסה ליהודים. פרשנות זו, כך מצאנו, מייצרת עמדה פוליטית חד-משמעית התומכת באופן בלתי-מסויג בממשלת נתניהו וברפורמה, ומתנגדת באופן נחרץ למחאה. יש לציין כי מחקר זה הוא "צאצא" של עבודה גדולה יותר העוסקת בתקשורת של המהגרים מצרפת לישראל. המחקר הנוכחי בוחן את התקשורת הצרפתית הכתובה בישראל בעת המשבר

הפוליטי של מחאת 2023. המסקנות המובאות כאן מצריכות אפוא בדיקה אמפירית רחבה יותר במחקרי המשך.

מאפייני ההגירה הצרפתית לישראל

מאז קום המדינה הגיעו לישראל כ-200,000 מהגרים מצרפת. אוכלוסייה זאת "טפטפה" לישראל משנות האלפיים ואילך בתצורות הגירה שונות (זמניות, חלקיות, או מלאות). במשך כעשור, החל מ-2005 ועד-2015, חלה עלייה במספר המהגרים מצרפת. שיאה של מגמה זו התרחש ב-2015, עם הגעת 7,000 מהגרים בקירוב בשנה אחת. ארבע השנים הבאות התאפיינו בירידה תלולה בנתונים, ובשנת 2019 עמד מספר המהגרים מהרפובליקה לישראל על 2,461 בלבד (בן-דוד עזרן ולנגו, 2022).

מראשית שנות האלפיים, הגירתם של יהודי צרפת לישראל מכונה לעיתים בשיח התקשורתי "עליית הבואינג" (שטרקמן, 2016). זאת בשל נטייה רווחת בקרב אנשיה לטוס לצרפת בימי ראשון כדי להתפרנס, ולשוב בימי חמישי כדי לשהות בישראל בסופי השבוע (דהן, תשע"ה, 69). די במושג זה כדי להצביע על ייחודה של ההגירה הצרפתית בהשוואה להגירות אחרות בשנים אלה לישראל: זוהי הגירה שאנשיה קשורים עדיין בחבל הטבור לכלכלה ולתרבות הצרפתית. במובן מסוים היא שונה גם מההגירה מצרפת וממדינות אחרות לישראל בשנות ה-70. השוני ניתן לתיאור במונחים של "טרנס-לאומיות": לריסה רמניק (Remennick, 2002) מראה כי הנגישות היחסית של התקשורת ושל התחבורה במפנה המאה ה-20 מאפשרת לאנשים לחיות למעשה בין מדינות. במצב כזה מהגרים אינם מחויבים להגדיר נאמנות למדינה או לתרבות אחת, ויכולים לייצר הגדרה עצמית בין-לאומית המשלבת את הזהות האתנית, הלשונית והתרבותית של מדינת האם ושל המדינה שאליה היגרו. השוני מהעליות הקודמות ניכר גם בפרופיל של המהגרים מצרפת. בהכללה, מדובר באוכלוסייה צעירה יחסית, משכילה, רובה ממעמד הביניים, ממוצא צפון-אפריקני, מסורתית או דתית. יצחק דהן מציין כי בשונה מעולי צפון אפריקה שהגיעו לישראל בשנות ה-50 וה-60, ונאלצו להתרחק מהעולם הדתי כדי להתקבל לחברת הרוב החילונית בישראל, העלייה הצרפתית המחודשת, שראשיתה בשנות ה-90, לא נאלצה לוותר על העולם המסורתי והדתי. להיפך, בזכות הגעתה של קהילה מבוססת כלכלית ומשכילה התאפשר לחבריה לשמור על האוטונומיה ועל המנהגים הנהוגים בקהילה מבלי להתחלף או להצטרף לזרם קיים, למשל החרדי (דהן, 2015, 65, 75). ייחודיותה של הדתיות

הצרפתית נעוצה אפוא בכך שלא ניתן לתופסה לפי המודלים הקיימים בישראל, המבחינים בין דתיות חרדית על זרמיה ודתיות לאומית על זרמיה לבין מסורתיות. הדתיות הצרפתית נזילה יותר, נוטה למסורתיות, ואינה מגדירה עצמה חרדית או דתית-לאומית.

ההגירה מצרפת לישראל ברובה אינה נובעת ממניעים כלכליים, אלא ממניעים דתיים ואידיאולוגיים. מבחינה כלכלית, מרבית המהגרים הצרפתים חווים ירידה ברמת החיים ובמעמד הסוציו-אקונומי עם ההגעה לישראל (דהן, תשע"ה, 133-134). מהגרים אלו, שברובם הגיעו לכאן מבחירה, ועם מטען תרבותי וכלכלי עשיר שאין בכוונתם לוותר עליו או להמירו, נתפסים לעיתים בעיני הציבור המקומי כתיירים (בן-דוד עזרן ולנגו, 2022).

אוכלוסייה זאת מקיימת מעין "כלכלה אתנית", שבה העובדים, המעבידים והלקוחות דוברי צרפתית, שכן, השפה הצרפתית היא שמעצבת את גבולות הזהות הקולקטיבית הצרפתית (Ben Rafael E. & Ben Rafael M., 2013). אומנם העבודה בשפה ובסביבה הצרפתית מאפיינת את העלייה הצרפתית מראשית שנות האלפיים (אמית ובר-לב, 2015), ואף מקשה לעיתים על ההשתלבות בחברה הישראלית, אולם קארין אמית, המשווה בהקשר זה בין העלייה מברית המועצות לזאת מצרפת, טוענת כי המובלעת האתנית הצרפתית מסייעת לחבריה לחוש שייכות לחברה הישראלית, בעוד זאת של עולי ברית המועצות מבלדת ומנכרת אותם מן החברה (אמית, 2012, 17).

התרבות והמסורת של ארץ המוצא משמשות רכיבים משמעותיים בזיכרון הקולקטיבי של בני קהילה זאת, אך כך גם התרבות של ארץ המוצא הצפון-אפריקאית, שממנה היגרה רוב האוכלוסייה היהודית של צרפת, וכן הזהות היהודית ותחושת השייכות לקהילה היהודית-ישראלית (דהן, תשע"ה, 6; דהן, 2015). ההסתגרות במובלעת אין פירושה ניתוק מלאומיות, ולהיפך – הקהילה הצרפתית נוטה לצד הימני של המפה הפוליטית בישראל (דהן, תשע"ה, 212), והיא אף מגלה אקטיביות פוליטית רבה דוגמת הצטרפות נציגי עולים צרפתים למפלגות פוליטיות (שם, 221-222). קהילה זו מגלה נטיות ימניות גם ביחס לקהילת האם: בסיבוב הראשון לבחירות לנשיאות בצרפת (אפריל 2022), 54 אחוזים מקרב יהודי צרפת המתגוררים בישראל שממשו את זכות הצבעתם בצרפת, הצביעו לנציג הימין הרדיקלי, אריק זמור (Imert, 2022).

זהות היברידית

האם אפשר לתפוס את זהותם של העולים הצרפתים לישראל כהיברידית, כלומר כזו המורכבת משילוב של זהויות שונות המתקיימות זו לצד זו? מושג זה רווח בשיח הפוסט-קולוניאלי ובשיח העוסק בהגירה, התופס את "הזהות ההיברידית" כמורכבת מכמה תרבויות שונות ומשלבת ביניהן, והמתהווה בתוך יחסי כוח שאינם מאוזנים (Kuortti & Nyman, 2007). הומי באבא טען כי מפגשים של היברידים תרבותיים מתרחשים ב"מרחב השלישי", מעין חלל לימינלי המאופיין בחדדה המתעוררת במפגש עם הביתי והמוכר, שהוא בה בעת גם זר. "המרחב השלישי" מייצר אפוא תחושה אינהרנטית של ניכור וזרות המתקיימת לצד תחושה ביתית ומוכרת, והיכולה מתוקף כך לייצר נקודות מבט אלטרנטיביות על תופעות מוכרות, ובכך לערער על תפיסות מקובעות הקשורות לזהות (Bhabha, 1994; Kuortti & Nyman, 2007, 1–3).

לכאורה, לזהותם של העולים מצרפת לישראל יש פוטנציאל להיתפס כהיברידית ולהתקיים ב"מרחב שלישי", בתוך מערכת מסועפת של יחסי כוח מורכבים המשלבים מערב ומזרח, מיעוט ורוב, אמונות דתיות ותפיסות פוליטיות. כבר מהמאה ה-19 זהותם של יהודי צרפת מורכבת, ונעה בין נאמנות ללאומיות הצרפתית מצד אחד, ובין רצון לממש את הלאומיות היהודית מנגד. בשנים שקדמו למלחמת העולם השנייה היו יהודי צרפת חלק בלתי-נפרד מהמעמד הבורגני. תחושת השייכות שלהם ללאום הצרפתי קדמה מבחינתם לצביון החיים היהודי. עם התגברות האנטישמיות ברחבי אירופה ועליית המשטר הנאצי בגרמניה היגרו לצרפת יהודים רבים ממזרח אירופה וממערבה. אלו תמכו בציונות וקיימו חיים דתיים יותר, אך גם הזדהו עם ערכי הרפובליקה. גלי הגירה משנות ה-60 וה-70 של המאה ה-20 מתוניסיה, מרוקו ואלג'יריה השפיעו על הדמוגרפיה של הקהילה, שיוצאי ספרד וצפון אפריקה הפכו בה לרוב, וחזקו את הצביון המסורתי של חבריה. במהלך שנות קיומה של מדינת ישראל, ובעיקר אחרי מלחמת 1967, החלה הקהילה היהודית להחצין יותר סממנים דתיים במרחב הציבורי ולהביע הזדהות עם ישראל (Cohen, 2010; בן-דוד עזרן ולנגו, 2022).

מראשית שנות האלפיים, הבחירה להגר לישראל קשורה פעמים רבות לתחושה גוברת כי צרפת אינה בטוחה עוד עבור היהודים החיים בה (בן-דוד עזרן ולנגו, 2022). בתקופה זו חלה נקודת מפנה ביחסי ממשלת צרפת ויהודי צרפת בעקבות מה שנתפס כשינוי במדיניות כלפי הקהילה היהודית של ליונל ז'וספין, שעמד אז בראש המפלגה הסוציאליסטית. בעקבות כך חלה נדידה הדרגתית של היהודים מהשמאל למרכז ולימין, ונוצר משבר אמון,

כאשר חלק מהקהילה היהודית בצרפת סבר כי חל שינוי לרעה במדיניות השמאל כלפי יהודי צרפת, מעין "התנערות" מעמדת חסות כלפיהם, שהתפרשה כאיום על ביטחונם. לתחושתם של מי שתפסו עצמם עוד מימי נפוליאון כ"מיעוט מוגן", הממשל הצרפתי הגיב כמעט באדישות לנוכח העלייה במספר פשעי השנאה כלפי מוסדות הקהילה היהודית ופרטיה (Conan, 2001).

העלייה לישראל נתפסת אפוא כאפשרות לשאת בגאון את הזהות היהודית. עם זאת, אין היא דורשת ויתור על הזהות של מדינת המקור. קארין אמית ושירלי בר־לב, שבדקו את שוק העבודה של העולים הצרפתים בישראל, הגדירו אותה כזהות מורכבת, על-לאומית, אתנית, הנוטה לשמר מאפיינים פרנקופוניים לצד ביטויים גלויים של פרקטיקות דתיות (Amit & Bar-Lev, 2016, 121). אף כי המהגרים מביעים באופן גלוי את הייחודיות התרבותית שלהם בישראל, הבאה לידי ביטוי ביזמות דוגמת הקמת מסעדות כשרות המגישות אוכל בסגנון צרפתי, תפילה בבתי כנסת צרפתיים והקמת מרכזי לימוד דתיים (Ben Rafael & Ben Rafael, 2013), אין המדובר בהכרח בנטייה להיבדלות תרבותית, אלא בחירות להתקיים ב־זמנית בשני עולמות תרבותיים, הנתפסת כאפשרית בישראל. כך מכוונת זהות טרנס־לאומית צרפתית־יהודית, המחברת בין מדינת המוצא למדינת ההגירה (Amit & Bar-Lev, 2016). לעומת זאת, ולמרות ההזדהות האידיאולוגית שלהם עם המדינה ותמיכתם בערכי הציונות, העולים הצרפתים נמנעים מלאמץ את הישראליות כזהות בלעדית (Raviv, 2012).

תקשורת אתנית עם סממנים של תקשורת מקומית

גם אמצעי התקשורת של המהגרים מצרפת יכולים להיתפס כמפגישים בין היברידיים תרבותיים וכמייצרים מעין מרחב שלישי. מחד גיסא, הם פועלים במבודד ומקיימים מעין "מיני קוסמוס" עצמאי וסגור, ומאידך גיסא הם עוסקים ברובם בתכנים הלקוחים מהמציאות הישראלית ומקיימים מגוון סוגים של קשרים עם אמצעי התקשורת הישראלית. לטענת דהן, דווקא בתקופה שבה ניכרת שקיעה של עיתונות מודפסת בעולם המערבי ובישראל, התקשורת הצרפתית עדיין נמצאת בשיא פריחתה – מקומונים, אתרי אינטרנט ותחנות רדיו – והיא תולדה של אי־ידיעת השפה העברית, מצב סוציו־אקונומי המאפשר מימון אמצעי תקשורת פרטיים, מגורים במובלעות, תעסוקה במסגרת הכלכלה האתנית ועליית עיתונאים צרפתים לישראל (דהן, תשע"ה, 168–170; שטרקמן, 2016).

את פריחת התקשורת הצרפתית ניתן להבין גם על רקע עלייתה של תקשורת המקומונים והעיתונות המגזרית בישראל, במיוחד זאת שאופייה מסחרי, החל משנות ה-80 של המאה הקודמת. הפנייה לקהלים ייעודיים ומצומצמים קשורה גם בתהליך "דה-מסיפיקציה" בתקשורת הישראלית, שבמסגרתו צמחו פורמטים עיתונאיים חדשים, שנועדו לספק צרכים חדשים ושונים (סופר, 2011, 96). במסגרת פורמטים אלו באו לידי ביטוי פעמים רבות תפיסות עיתונאיות חלופיות לאלו הלאומיות וההגמוניות, ולא אחת הן אף קראו תיגר על התוכן העיתונאי שהופיע בעיתונות המרכזית (שם, 97). כך, העיתונות הצרפתית בישראל דומה במובנים רבים לתקשורת המקומית: כמוה היא כוללת לוחות מודעות רבים, המודפסים ביוזמת סוכנויות פרסום מקומיות, וכן מידע מקומי שנדמה לעיתים כאילו הוא רק נלווה או מסופח לפרסומות ונועד למשוך את הקוראים והקוראות. כמוה היא משמשת לא פעם "עיתון של איש אחד", וניכרת בה "מחויבות נמוכה לערכי אתיקה עיתונאית ואי-עמידה בנורמות עיתונאיות-מקצועיות" (כספי, 1998, 209-211; סופר, 2011, 97). כמו המקומונים, גם לתקשורת הצרפתית בישראל ברובה אופי אינטימי קהילתי, ופעמים רבות היא מדגישה את הרכיבים האישיים שבכתיבה העיתונאית, בעת שהכותבים מגלים מעורבות אישית ורגשית ונמנעים מריחוק עיתונאי ומאובייקטיביות (Pember, 1975, 185). אצל סופר, 2011, 100).

ניסיון למפות את התקשורת הצרפתית הוא משימה קשה: המחקר האחרון שעסק בנושא הוא פרק בדוקטורט של דהן מ-2014. דהן חילק את התקשורת הצרפתית בישראל בכלל ואת התקשורת המודפסת בפרט לשלוש קטגוריות: תקשורת גדולה – הכוונה היא לעיתונות היוצאת בפורמט גדול, בתדירות גבוהה, ושיש בה חלוקה ברורה לתפקידים, למשל *Israël Magazine*. הקטגוריה השנייה מכונה "תקשורת קטנה", והיא כוללת עיתונים בעלי פורמט קטן, הרואים אור בתדירות נמוכה יותר, ולרוב אין במערכות שלהם הפרדה בין בעלי תפקידים, לדוגמה: *Escapade, Ma Yech*. הקטגוריה השלישית, המכונה "תקשורת בינונית", משלבת, לדבריו, בין מאפיינים של תקשורת גדולה ושל תקשורת קטנה. לדוגמה: *LPH, Futé Magazine*. לפי דהן, ונכון ל-2014, רוב העיתונים הם בינוניים או קטנים (דהן, תשע"ה, 178).

ברם, מתוך מעקב אחר העיתונות הכתובה (מודפסת ומקוונת) בהווה, וכן מתוך ראיונות עם אנשי תקשורת צרפתים הפעילים בישראל,¹ עולה כי אפשר להציע חלוקה נוספת, בהתאם לנמעניה ולנושאים שבהם היא עוסקת: כך, ניתן לחלקה לעיתונות הפונה לקהל יעד דתי (למשל הירחון *Magazine Futé* הנתנייתי, המופץ גם מחוץ לגבולות העיר) ולעיתונות חילונית (למשל המגזין המקוון *Tip Top Tel-Aviv*); לכזאת המכוונת לאוכלוסיות מקומיות (למשל אתר האינטרנט *Café Ashdod*), לעומת כזו שקהל היעד שלה ארצי, אך היא קורצת גם ליהודים צרפתים (למשל הירחון *Israël Magazine*, המופץ גם במדינות בעלות קהילות יהודיות דוברות צרפתית כצרפת, שוויץ, קנדה ובלגיה); וכזו המופנית בעיקר לקוראים ולקוראות דוברי צרפתית שאינם חיים בישראל (למשל השבועון *Actualité Juive*, שלאחרונה רכש גם את הירחון *LPH*, המיועד לקהל העולים הצרפתים). ניתן לחלק את העיתונות גם לכזו העוסקת באירועים חדשותיים (למשל, הגרסה המקוונת החינמית של *LPH* המופיעה בתדירות של יומון) לעומת כזו הממוקדת במתן מידע וסיוע להשתלבות בישראל (למשל המגזין המקוון *Le Petit Journal Tel-Aviv*). בקטגוריה האחרונה ישנם גם עיתונים כ-*Trouver en Israël*, המשלבים אקטואליה עם מידע שימושי.

לצד המגזינים הרשמיים בצרפתית מאת עולים מצרפת ולמענם, הפועלים בישראל, ב-2023 ישנו גם עולם שלם של תקשורת כתובה מקוונת לא-פורמלית, המתקיימת בבלוגים (למשל הבלוג הפופולרי *Kef Israel Tel-Aviv*, המתפרסם מאז 2008, שלו מספר רב של קוראים ומנויים; ועמוד הפייסבוק *Démocrates mobilisés*, המאגד צרפתים מתנגדי רפורמה). כן קיימת תקשורת המתורגמת מאנגלית לצרפתית (למשל *Times of Israel*). אולם מפאת קוצר היריעה לא נסקור במאמר זה את שני סוגי תקשורת כתובה אלה, הראויים בהחלט להתייחסות במסגרת מאמר נפרד.

נהוג לכנות את תקשורת המהגרים "מדיה אתנית". הכוונה היא לתקשורת שמייצרים מיעוטים אתניים עבור עצמם בארץ היעד בשפת המקור (Shi, 2009, 599). לפי קארים (Karim, 1998), ישנם שלושה שלבים בהתפתחות התקשורת האתנית: בשלב הראשון יוצרים המקומיים מדיה עבור המהגרים, בשלב השני יוצרים המהגרים מדיה עבור עצמם,

1 במסגרת עבודה זו קיימנו ראיונות רקע עם קטי שוקרון, עיתונאית ומגישה בכירה בערוץ התקשורת של הארגון לסיוע בקליטת עלייה צרפתית - Qualita (ריאיון עם קטי שוקרון, 8 במאי 2023), עם ז'ראר בנאמו, עיתונאי ומגיש, כתב חוץ קבוע בישראל של רדיו RCJ (ריאיון עם ז'ראר בנאמו 15 בספטמבר 2023) ועם הפוליטולוג ואיש התקשורת פרופ' סטפאן וואניש (ריאיון עם סטפאן וואניש 5 בספטמבר 2023).

ובשלב השלישי הופכת המדיה שהמהגרים יוצרים עבור עצמם לגלובלית וחוצת־לאומים. לפי דהן, וכפי שעולה מן הממצאים העכשוויים, התקשורת של הצרפתים בישראל תואמת את השלב השלישי במודל של קארים, כלומר היא נמצאת בשלב ה"בוגר" והמפותח, שבו היא לא רק נוצרת בידי המהגרים עבור עצמם, אלא נצרכת לעיתים גם מחוץ לישראל.

ניתן להתבונן בתקשורת הצרפתית הכתובה בישראל גם בהתייחס למקרה המבחן המקביל של העיתונות האתנית הרוסית. ממחקרה של נלי אליאס עולה כי עצם קיומם של ערוצי התקשורת הדיפרנציאליים האלה אינו רק משקף את הקבוצות התרבותיות, אלא אף מסייע בתהליך ההבניה והגיבוש שלהן (אליאס, 2005). כך למשל, העיתונות המקומית הרוסית מסייעת בהנגשת תהליכים פוליטיים והנהרתם לעולים שאינם דוברי עברית ורוצים להבין את המציאות הישראלית כדי להשתלב בה (אליאס, 2010). במחקרים העוסקים בתקשורת האתנית הצרפתית בישראל, יש הסבורים כי אמצעי התקשורת האתניים מהווים תחליף לשיח הציבורי־לאומי, המעביר את המוקד למרחבים קהילתיים רב־תרבותיים (Cohen J., 2000). במובן הזה ניתן לחשוב על העיתונות הצרפתית הכתובה כמייצרת בידול, אך גם כבעלת פוטנציאל לשיח המשחרר מתפיסות הגמוניות ומציע להן חלופות. דהן אף הוא מצביע על פוטנציאל הבידול של התקשורת האתנית הצרפתית, אך למרות זאת, בסיכומו של דבר הוא רואה בה תקשורת המציגה את הפנים היפות של ישראל, ותומכת בכך בהשתלבות בחברה הישראלית (דהן, תשע"ה, 188–189). לכאורה ניתן לראות בתקשורת הצרפתית מקבילה לתקשורת הרוסית, המשמשת, כפי שמציע דהן, "אמצעי קליטה" של ממש (דהן, שם, 190). לא נוכל להידרש לכל מורכבותה של סוגיה זו, המעסיקה את חוקרי המדיה האתנית, אך נרצה לבדוק כמה מקרי מבחן של כתבות הלקוחות מהתקשורת הצרפתית הכתובה מהעת האחרונה כדי ללמוד כיצד מתווכת האקטואליה הישראלית ברגעי משבר וכיצד מתפקדת הזהות ההיברידית בהנגשת המידע ובפענוחו.

תרגום תרבותי ו"שיבה הביתה"

ככל כלי תקשורת של מהגרים נדרשים אמצעי התקשורת הכתובה הצרפתית בישראל לפעולה שאפשר לכנותה "תרגום תרבותי", במטרה לתווך בין העולה בעל המטען התרבותי שהוא מייבא עימו מצרפת לבין האירועים המקומיים וההקשר הלשוני והתרבותי שבו הם מתרחשים. התרגום התרבותי נתפס כפעולה המייצרת "היברידיות", אך תמיד מותירה רכיבים זרים, בלתי־ניתנים לתרגום (Bhaba, 1994; Young, 2012). הרכיבים הלא־ברורים

והלא־נגישים של תרבות המקור אינם נטמעים בתרבות היעד, אלא בולטים כשונים וככאלה שאין אפשרות להבינם ולתוכם (Young, 2012). רוברט יאנג רואה בתיווך ובמעבר של תכנים בין תרבויות פעולה תרגומית היכולה להיות דו־כיוונית בין תרבות המקור והיעד, ולכן היא בעלת פוטנציאל חתרני, בשומרה על הבדלים בין תרבות המקור לתרבות היעד, וכן ביכולתה להרחיב ולשנות את תרבות היעד.

אך כיצד מתקיים "תרגום תרבותי" במרחבי התקשורת הצרפתית בעיתות משבר, כאשר אחת מהזהויות עולה לדיון? האם יתאפשר שם הפוטנציאל החתרני של הזהות ההיברידיית? והאם זהויות שונות יכולות להיפגש ב"מרחב השלישי" (Bhaba, 1994), תוך שמירה על הרכיבים הזרים שהן טומנות בחובן? נדמה ששאלה זאת מתחדדת לאור התפיסה הבסיסית של המהגרים מצרפת, הרואים בישראל מדינה שאינה זרה לחלוטין, ואף יותר מכך – התופסים את הגעתם לישראל במונחים של "שיבה הביתה" (וקנין, 2017; בן־דוד עזרון, 2018; אפללו, 2019), הווה אומר, כהגירה הנתפסת כשיבה לבית הלאומי, המתייחד בכך שהמולדת המדומיינת שאליה שבים מנותקת מבחינה פיזית מהבית האישי. שיבה זו נשענת אומנם על זיכרון קולקטיבי, אך אינה בהכרח כרוכה בזיכרון אישי של המהגרים. הללו מצטרפים למדינת לאום מתוקף תפיסה כי הם שייכים באופן "טבעי" והיסטורי ללאום זה, מתוקף קשרי דם בין חברי הקולקטיב (לומסקי־פדר ורופפורט, 2010, 383).

מדומיין לאומי

כדי להבין כיצד יכולים המהגרים לתפוס את הבית הלאומי ה"חדש" כביתם ה"טבעי" נבקש להיעזר במונח "קהילות מדומיינות" של בנדיקט אנדרסון, העוסק באופן שבו מדינת הלאום נתפסת, נחווית ומדומיינת בקרב החברים בה. לפי אנדרסון, אומה היא ישות פוליטית מדומיינת – היא מדומיינת כמוגבלת וכריבונית מעצם הגדרתה. הלאום נבנה עוד מראשיתו באמצעות היכולת של חבריו לדמיין את עצמם משתייכים לאותה קהילה. מהפכת הדפוס של המאה ה־15 סייעה בכך, ואף אפשרה זאת באמצעות הפצתם של עיתונים, הנתפסים על־ידי אנדרסון כאמצעי מרכזי ביכולת של חברי הקהילה להזדהות עם אותם ערכים ולראות עצמם כמשתייכים לאותה קהילה ריבונית, שלה טריטוריה משותפת ורצף תרבותי־לשוני מאגד, או לפחות דימוי על קיומו של רצף כזה (אנדרסון, 1999; זנד, 2008, 283). הזמן ההיסטורי הוא רכיב אימננטי ואינהרנטי לתפיסת הלאום המדומיינת, שכן תפיסת הזמן היא שמעניקה משמעות לסבל שהיה כרוך בביסוס קהילת

הלאום בטריטוריה בעלת גבולות מוגדרים (זנד, 396). הנרטיב הקולקטיבי משתמש בסבל שנחוה בעבר גם כדי לייצר רצף על-זמני הקושר בין העבר להווה, גם אם הם אינם קשורים בקשר סיבתי.

האנתרופולוג נואל סלזאר משתמש במושג "מדומיין" בהקשרי תיירות: מושג זה נשען על מונחיו של אנדרסון שפורטו לעיל, ומצרף לכך את מושג "הדמיוני" של הפסיכואנליטיקאי הצרפתי ז'אק לאקאן, המתאר פנטזיה או אשליה הנוצרת כמענה לצורך פסיכולוגי (לאקאן, 2015 [1966]). סלזאר מגדיר את "המדומיין" כאסופה של ייצוגים חברתיים הנוצרים בחלקם בידי מוסדות חברתיים הגמוניים, והרוויים לפיכך ביחסי כוח ובתפיסות היררכיות. ייצוגים אלה באים במגע עם דמיונם האישי של בני האדם ומשמשים ליצירת משמעויות, פרשנויות ותפיסת עולם. המדומיין הוא פונקציה של יצירת משמעות, ובה בעת גם התוצר של פונקציה זאת. סלזאר בוחן כיצד דמיון ופנטזיה מעצבים את המפגשים של תיירים עם מדינות זרות ועם תושביהן. בהקשר זה הוא מתמקד בעיקר בתיירים מערביים המבקרים במדינות מתפתחות. לדבריו, אחד המניעים לתיירות הוא "נוסטלגיה אמביוולנטית" לעבר. זוהי נוסטלגיה מדומינית, מפני שהיא עוסקת במקומות שאותם אין האדם מכיר בהכרח מניסיון אישי (Salazar, 2012, 871). ניתן להשתמש במושג "נוסטלגיה אמביוולנטית" גם לגבי מהגרים, הרואים בהגירתם "שיבה הביתה" על שום השנויות הקיימת בתפיסתם את המקום כזר ומוכר בעת ובעונה אחת.

מושג זה ישמש אותנו בניתוח כתבות העוסקות במחאה, כדי להראות את ההתנגשות או הממשק בין הזהויות הלאומיות המדומינות השונות בקרב העולים לישראל מצרפת. שכן עבור הצרפתים העולים תהליך ההתאקלמות בתרבות החדשה – הישראלית – כרוך בין השאר במשא ומתן תמידי בין המדומיין שלהם כיהודים-צרפתים למדומיין הישראלי-יהודי, או במילים אחרות, בין הנרטיב היהודי-צרפתי לזה הישראלי-יהודי. הנרטיב היהודי-צרפתי רואה בצרפת את המדינה האירופית הראשונה שנתנה אמנציפציה ליהודים, ושהמשיכה לכבד את הבטחתה לשוויון ולאיינטגרציה, תפיסה שנותרה בעינה גם לאחר פרשת דרייפוס. מנגד, צרפת נתפסת גם כמדינה שאכזבה את יהודיה ב"שנים האפלות" (1940–1944) שבהן שיתפה פעולה עם הכיבוש הנאצי. המהגרים היהודים שהגיעו בשנות ה-60 וה-70 מארצות צפון אפריקה לצרפת הזדהו עוד בארצות המוצא עם צרפת, שכלפיה הרגישו שייכות וקרבה גדולה יותר מאשר אל המקומיים; גם במדינות המוצא וגם בצרפת שמרו אלה על זהות יהודית חזקה ברמה האישית והקהילתית. ב-1967 נוסף נדבך של הזדהות עמוקה עם מדינת ישראל. סולידריות זאת אך גברה בשנות ה-70 וה-80, שבמהלכן

שררה בקרב הקהילה הצרפתית תחושה שדעת הקהל נוטה לטובת העולם הערבי, תחושה שהתחדשה בשנות האלפיים לאור תקריות אנטישמיות רבות. זאת, אף שבצרפת חיה הקהילה היהודית השלישית בגודלה בעולם (אחרי ארצות הברית וישראל) ולמרות נוכחות יהודית מופגנת במרחב הציבורי, הבאה לידי ביטוי למשל במספר הסרטים העוסקים בתמות יהודיות, במספר המסעדות הכשרות ובמספר בתי הספר היהודיים, מאז שנות ה־70 (Malinovich, 2018, 103–105; Cohen M., 2000, 100–101).

המדומיין הישראלי־יהודי, או הנרטיב הציוני ההגמוני, משלב סבל וגבורה של העם היהודי, ומבוסס על פרדיגמה של שיבה מגלות לקוממיות. במסגרת פרדיגמה זו מודגשים הרצף הקיומי במולדת הישנה־חדשה, היא ארץ ישראל, והייסורים והמצוקות בהיסטוריה היהודית, ובראשם השואה, נתפסים כתשתית המעניקה מעמד מוסרי לעשייה ולעמידה הציונית, כמכוננים אחדות לאומית ואף כמצדיקים מעשים אלימים (שגב, 1991; זרטל, 2002; נוה, 2017).

המפגש בין המדומינים – הישראלי־יהודי והיהודי־הצרפתי – והאופן שהם נשזרים זה בזה מומחשים באמצעות הכתבה הבאה, הלקוחה מן הירחון *Israël Magazine* (אוגוסט 2023). כתבה זו מתארת את מסע הצלב של הרועים והאיכרים בשלהי ימי הביניים בחבל גארון (Garonne) בצרפת, תוך יצירת הקבלה בין ההתאבדות ההמונית במצדה, ששימשה השראה, לפי הכותב, לקבוצת יהודים נרדפים שנכלאו בטירת וורדון (Verdun), שהעדיפו לשלוח יד בנפשם מאשר "למות ביד ערלים" (Darmon, 2023, 6–7). המשפט החותם את הכתבה מתעקב על אירוע ההתקוממות של הרועים והחקלאים בחבל גארון, ומציגו כעוד פרק בהיסטוריית האפליה והרדיפות של יהודים ושל מיעוטים אחרים: "מרד הרועים הוא פרק עצוב בהיסטוריה האירופית ועליו לשמש תזכורת בכל הקשור לשנאה ולחוסר סובלנות הנגועים באפליה ובאלימות כלפי יהודים ומיעוטים דתיים אחרים" (שם).² ההקבלה מאפשרת למעשה ליצור רצף נרטיבי של רדיפת יהודים, המפגיש ומשלב בין המדומיין היהודי־צרפתי לזה הישראלי־יהודי.

2 כל התרגומים שלנו – כותבות המאמר.

תמונה 1. התאבדות המונית של יהודים ב־Garonne בעקבות מצור: ההקבלה לאירועים היסטוריים בהיסטוריה היהודית/ישראלית, מתוך *Israel Magazine*, אוגוסט 2023, גיליון 272

מראיונות עם מהגרים שהגיעו לישראל החל משנות ה־2000 ומעדויותיהם ניכר כי בהגיעם לישראל מתנגשים זה בזה הנוסטלגיה לעבר מדומיין קולקטיבי ותחושת הזהות הכפולה – יהודי וצרפתי – שהגיעה במידה רבה את בחירתם להגר, עם החיים היומיומיים בישראל. הסתירה בין האידיאל ובין היום־יום מולידה אכזבה גדולה, המעמיקה בעת המפגש עם המדינה, עם מוסדותיה, עם הביורוקרטיה שלה ועם תושביה, אכזבה המיתרגמת לעיתים להחלטה להגר בחזרה לצרפת (בן דוד־עזרן ולנגו, 2022; אפללו, 2019, 64–65).

גם בתקשורת הצרפתית הכתובה – כפי שנראה בהמשך – ניכר משא ומתן רווי מתחים במפגש בין תפיסת הקהילה המדומינת היהודית־צרפתית לבין המדומיין הישראלי־יהודי. בצרפת, רכיביה של הזהות היהודית־צרפתית דרים בשלום יחסי זה עם זה, פרט לרגעי משבר שבהם הסולידריות עם ישראל מתנגשת עם הזהות הצרפתית ופוגמת בהרמוניה. ישראל נתפסת בעיני המהגרים מצרפת כמדינה יהודית שהגעה אליה פותרת את המתחים

העלולים להתגלע בצרפת על רקע הנאמנות לישראל.³ אולם מסתבר כי ברגעי משבר מתגלעים מתחים המעמידים בספק את התפיסה האידיאלית הזו. בדוגמאות שלפנינו, הלקוחות מתקופת מחאת 2023, נראה כיצד מתנגשים שני המדומיינים הללו עם המציאות המשברית, תוך ניסיון לפרשה.

מתודולוגיה וקורפוס המחקר

המחקר הנוכחי מעוגן בתפיסות בחקר השיח (למשל, Maingueneau, 2021; Amossy, 2021; Yanoshevsky, 2018), שבעקבות פוקו (2005 [1969]) מבקשות לפענח מציאות חברתית באמצעות מִפְעֵים של חברה נתונה, הנתפסת באמצעות מכלול הסוגות שלה (Charaudeau & Maingueneau, 2002, 45). כשם שמתוך קריאה בטקסטים מסוגות שונות של תחום דעת נתון (למשל רפואה) ניתן להסיק מהו תחום זה, כך, באמצעות התבוננות במקבץ של כתבות עיתונאיות בתקופה מסוימת אפשר ללמוד על הלכי־הרוח, הקונבנציות והטיעונים הרווחים בחברה נתונה (Yanoshevsky, 2007). במאמר זה אנו בוחנות את הזהות המורכבת של העולים היהודים מצרפת כפי שהיא באה לידי ביטוי בעת משבר בחברה הישראלית היהודית. לצורך כך תחמנו ודגמנו קורפוס של עיתונות מקומית כתובה בשפה הצרפתית, מינואר 2023 – עם הופעת הכתבות הראשונות העוסקות במחאה ישירות או בעקיפין – ועד ספטמבר 2023, מועד חתימת המאמר. הקורפוס כולל את העיתונים הבאים, הזמינים בפורמט מקוון: *Israël Magazine*, *Actualité Juive*, *LPH*, *Futé Magazine*, *Trouver en Israël*, *Ashdod Café*. (האירועים העכשוויים באופן ישיר *Israël Magazine*, *LPH*, *Futé*, *Trouver en Israël*). בבחירת הדוגמאות ויתרנו על עיתונים העוסקים באופן כמעט בלעדי בענייני תרבות וסגנון חיים (למשל, *Tip Top Tel-Aviv*) או בעניינים מקומיים, שבדרך כלל אין בהם כתבות פוליטיות מקוריות, והמסתמכים בענייני אקטואליה על ציטוטים ממקורות אחרים (למשל, *Ashdod Café*). מתוך העיתונים דלינו מאמרי מערכת, טורי דעה או כתבות בעלות נגיעה

3 עניין זה נידון בהרחבה בסדרת הטלוויזיה הדוקומנטרית "לה פרומיז" (ה[ארץ] המובטחת) (שוורץ, 2017). הסדרה מתעדת שלושה סיפורי ניסיונות הגירה של יהודים מצרפת לישראל. הפרק הראשון, שעוסק במשפחת פוגליץ, מדגיש כמה מעט יודעים העולים על הארץ החדשה שאותה הם הופכים לפסגת שאיפותיהם. כך למשל, אב המשפחה מסביר את הבחירה לעבור לישראל ברצונו לברוח מהאוכלוסייה המוסלמית. אמירה זו, כפי שמציינת שני ליטמן (2017), מבהירה את הפער בין המציאות הישראלית לישראל המדומיינת של העולים.

ישירה למחאה, וכן מאמרים המטפלים בהיבטים שונים שיכולים להיתפס כתולדה של המשבר הנוכחי (למשל, הפרדה מגדרית). אין מדובר בניתוח כמותני המבקש להגיע לרוויה עד מיצוי הנושא (דושניק, 2011), אלא בניתוח איכותני טקסטואלי, המתמקד בכתבות נבחרות, המייצגות את המגמה הרווחת בעיתונים שניתחנו. הטבלה המצורפת בנספח 1 משקפת את תדירות הופעת כתבות העוסקות במחאה במישרין ובעקיפין בין החודשים ינואר לספטמבר 2023 בעיתונים שנקראו באופן שוטף במסגרת המחקר. נספח 2 הוא תקריב של *Israël Magazine*, והוא מתעד את היחס והחשיבות שמקנה העיתון לסוגיית הרפורמה המשפטית ולמחאה שבאה בעקבותיה. הטבלאות משקפות תהליך עבודה של סינון ומיון שקדם לבחירת הדוגמאות ולא תהליך של הסקת מסקנות סטטיסטיות.

ניתוח דוגמאות

זהות בקונפליקט או זהות בעת קונפליקט?

בגיליון מרץ-אפריל של *Trouver en Israël*, במעטה של ברכה לחג הפסח, מאמר הדעה מאת תמר אבשירה, הנציגה הצרפתייה מטעם הליכוד, מבקר את המחאה, ומאשים את המוחים בפלגנות ובהכשלת ממשלת נתניהו (Abessira, 2023, 34). כותרת המאמר, "הארץ בה חלב ודבש אמורים לזרום בשפע", מנוסחת כמשפט תנאי בהווה, המביע אפשרות מדומיינת לפעולה עתידית שהתגשמותה אינה ודאית, כיוון שהיא תלויה בדבר. זו מוצבת כנגד המשפט הראשון של הכתבה, שבו מנסחת הכותבת את המדומיין המשותף לה ולקוראים העולים מצרפת ("אנו"), שבילדותם ראו בעיני רוחם את מה שסביהם, הוריהם ומוריהם סיפרו להם אודות "הארץ היפה הזו, שם חלב ודבש זורמים בשפע". הנמשל הוא התקופה הנוכחית, שבה לכאורה לא מתקיים הרצף ההיסטורי שעליו גדלו יהודי צרפת – סיפור של עם מאוחד המוכן לעשות הכול כדי להגן על אדמותיו, שהיו שייכות לעבריים לפני שנכבשו וסופחו על-ידי מתחזים במשך 2000 שנה" (שם). רצף זה נקטע, לדידה של אבשירה, לנוכח "המלחמה הגרועה מכול, מלחמת אחים, המציבה אותנו מול אחינו המפגינים בכל המדינה!" (שם). באמצעות ביקורת נוקבת ומצליפה היא פוסלת את התנהלותם של המפגינים, המופעלים בידי מתנגדי נתניהו, שבהתנהגותם נותנים יד לטרוריסטים. על כך היא קובלת "המציאות הטרואגית הזו רחוקה מאד ממה שדמיינו כאשר הגענו הנה!" [הדגשה שלנו – ג"י ומ"מ], בנותנה ביטוי לתחושת הקונפליקט של העולים, כאשר המציאות שבה הם נפגשים אינה עולה בקנה אחד עם המדומיין שלהם –

אומה מאוחדת כנגד אויביה. בחותמה את המאמר בברכה: "חיו בהזדמנות זו את תחושת החירות והאושר על צאתם של העבריים ממצריים. העבריים אינם אלא העבר שלנו, ההווה שלנו והעתיד שלנו, בהמשכיות הקיום של עם ישראל" (שם) [הדגשה שלנו – ג"י ומ"מ], היא מבקשת למעשה להחיות את הרצף המדומיין בין העבר לעתיד, רצף שנקטע לדידה בשל פעולות המחאה נגד הרפורמה המשפטית.

תמונה 3. על רקע המחאה: *Futé*, מאי 2023, מאמר המערכת – "צדק או אי־צדק?"

תמונה 2. ארץ זבת חלב ודבש? *Trouver en Israël*, מרץ/אפריל 2023

מאמר המערכת של הנשיא והמנכ"ל המייסד של הירחון בעל הגוון הדתי-לאומי *Futé Magazine*, שמואל שארל בן־גיגי, אור בגיליון שרובו ככולו הוקדש לעיסוק ברפורמה המשפטית ובהתנגדות לה, תוך הצגה של קו ימני דומיננטי, התמוך ברפורמה המשפטית ועושה דה־לגיטימציה למחאה ולשמאל (Benguigui, 2023, 5). המאמר מצטרף למגמה זו של גינוי ואף השתלחות במתנגדי הרפורמה המשפטית. ביצאו בהאשמות כנגד מה שהוא מכנה בהירוניה ה"אפוזיציה הישראלית", שהיא לטענתו "דיקטטורה של

המיעוט" המבקשת לחקות את כל האומות האחרות, להיות כמו כולם, ואגב כך להעדיף את הערבים, יוצר בן-ג'יגי הקבלה בין היעדר הגנה וגיבוי בצרפת ובמדינות אירופה לתקיפות המכוונות כנגד יהודים לבין התנהלותם "הדמוקרטית" של המפגינים נגד הרפורמה, המבקשים לחקות את המבקרים מבחוץ. המאמר תוקף את אן סינקלר, שדרנית טלוויזיה לשעבר ממוצא יהודי, שהתבטאה במאמר דעה בעיתון "לה־מונד" בגנות פעולות ממשלת נתניהו ושריה ובעד המפגינים נגד הרפורמה (Sinclair, 2023). בן-ג'יגי מגנה אותה על כך שהיא, כמו "הרבה יהודים שם", מתביישת בישראל, וחותם את מאמרו בהצהרה "אין לנו צורך ביהודים כאלה" (שם). כינוי השייכות "לנו" מניח קהילת לאום מדומיינת הפולטת מקרבה את המבטאים עמדות ביקורתיות כלפי השלטון בישראל – הן מבחוץ והן מבפנים. המאמר מבטא את ניסיונו של *Futé Magazine* לפנות לקהל של עולים מצרפת וכן לקוראיו היהודים בצרפת. בבססו את הפנייה לשני נמענים אלה הוא משקף את התהום ההולכת ונפערת בין חלק מיהודי צרפת, הממשיכים לאחוז ביהדותם אך מבקרים את התנהלותה של ישראל (אייכנר, 2023), לבין חלק אחר של יהודי צרפת ומרבית עוליה, המשקפים את הפחד ההולך וגובר מאז ראשית שנות האלפיים מהיעדר הגנה ליהודים באירופה, ומבטאים חשדנות כלפי השמאל הישראלי, שהם מזהים עם השמאל הצרפתי.

הדוגמאות הבאות, אף שאינן עוסקות באופן מקיף במחאה, מבטאות היבטים מסוימים שלה, ומשקפות את האופן שבו הזהות ההיברידית, הטרנס-לאומית של העולים מצרפת, באה לידי ביטוי בעת משבר, ומנכיחה את ההצטלבויות בין המדומיינים הלאומיים.

מגילת העצמאות מוסברת במלאת 75 שנה למדינת ישראל

מאמר שפורסם ב-*Israël Magazine*, שכותרתו "שניים או שלושה דברים שאנו לא יודעים על ישראל במלאת לה 75 שנים" (Mazel, 2023), מבקר את התנהלותם של המגנים את מדינת ישראל, ובראשם הכתבים הזרים המסקרים את ישראל ואת הרשות הפלסטינית, הרואים בישראל מדינת אפרטהייד. זאת הוא עושה באמצעות הצגתה של מגילת העצמאות באור השם דגש על זכויות הערבים ועל היותה של מדינת ישראל מדינה שוויונית, שאינה מפלה בין כל תושביה – גברים או נשים, ערבים או יהודים, הטרנסקסואלים והומוסקסואלים. העיסוק במגילת העצמאות, והשימוש בה כאן כדי לנגח את המקטרגים, חושף את מורכבות עמדותיהם של יהודי צרפת, בשעה שמעמדה הסימבולי של מגילת העצמאות שנוי במחלוקת. מתנגדי ההפיכה המשטרית רואים בה על-פי רוב מסמך בעל תוקף משפטי וסימבולי, המעגן את החקיקה בהסכם דמוקרטי (אדרת ומענית, 2023, 13).

מנגד, תומכי הרפורמה המשפטית מנגחים ללא הרף את מגילת העצמאות ואת השימוש בה למה שנתפס בעיניהם כצמצום הממד היהודי של המדינה.⁴ באופן פרדוקסלי, מגילת העצמאות – המשמשת במחאה בפועל כסמל לביקורת על מעשי השלטון – משרתת כאן את הכותב, המביע תמיכה בממשלה באמצעות הצגת המגילה כמגינה על זכויות מיעוטים באשר הם. דומה שהטיעון הנגדי הזה, המכוון לקהל הקוראים הצרפתי, נשען על תפיסת שוויון רפובליקנית שאינה מתאימה ממש להקשר הישראלי הנוכחי, אך מנוצלת כאן לתיווך ההקשר הזר לעולה הצרפתי, באמצעות המדומיינים המוכרים לו מביית, בהציגה את מדינת ישראל כמדינת כל אזרחיה.

תמונה 4. שניים או שלושה דברים שלא יודעים על ישראל, LPH, 2 במרץ 2023

4 "סטודנטים בבר-אילן נגד תליית מגילת העצמאות: הזדהות פוליטית עם המפגינים" (ערוץ 7, 10.8.2023); עורך-דין אילן בומבך אמר בדין בעתירה נגד חוק עילת הסבירות בבג"ץ כי מדובר במסמך חפוז של אנשים שלא נבחרו (מעריב, 13.9.2023).

הפרדה מגדרית בחגיגות פורים

את סוגיית הזהות ההיברידית ניתן לראות בטיפול שמיחד גיליון פורים תשפ"ג של LPH (מגזין מקוון בעל אוריינטציה דתית, העוסק באקטואליה בעולם היהודי) לאיסור על הפרדה מגדרית שנקטה עיריית תל אביב לכאורה באירוע פורים מתוכנן של העדה החרדית בתל אביב (LPH, מרץ 2023). הכתבה קובלת על כך שמילדי העיר תל אביב החרדים תישלל, ככל הנראה, הזכות להשתתף בהפנינג פורים, משום שעיריית העיר החליטה לבטל את האירוע. זאת, לאחר שתושבים חילונים התרעמו על הפרדה מגדרית מתוכננת באירוע. גם אם לדברי הכתבה מדובר בטענת שווא (מלכתחילה לא היה האירוע מיועד להיות בהפרדה), היא מבקרת את החלטת העירייה, בהביאה את דברי המתנגדים. תחילה היא מצטטת את נעמה זרביב, נשיאת עמותת "שוברות שויון", שהגיבה כך:

בעוד שהם נלחמים ללא פילטר בשם שמירה על הדמוקרטיה, בעוד ראש העיר מזהיר אותנו ששמירה על זכויות המיעוטים תהיה באמצעות אלימות, הוא מחליט לבטל אירוע לדתיים בעירו. זה מה שזה אומר להיות מואר בעיניו. זו דמוקרטיה במלוא הדרה. חירויות הפרט? הצחקתם אותי.

עורך הדין שי גליק, מזכ"ל עמותת "בצלמו", כותב:

עשרות אירועים יתקיימו לפורים בעיר. רק אחד לא מעורב. זה לא מצא חן בעיני עיתונאית מערוץ 12 והיא דאגה לשלוח תלונה לעירייה, שנכנעה וביטלה את האירוע. אני מבקש מכם להבהיר לעירייה, כי אירועים מסוג זה הם חוקיים וכי ביטולם מהווה פגיעה בתושבי העיר האורתודוקסים. לאור דחיפות המצב, אני מבקש מכם להגיב כמה שיותר מהר כדי שהילדים החרדים של תל אביב ייהנו מזכויות אדם, כן, עד כמה שזה יראה מופרך לחלק מהאנשים, גם לילדים האורתודוקסים יש זכויות.

מסגור האירוע במאמר באמצעות תגובות המבליעות אירוניה (זרביב) ועוסקות בחוקיות ביטול הפרדה (גליק) מצביעות על מורכבות זהותם של העולים הצרפתים, המחזיקים בערכים הלכתיים מחד גיסא (למשל – הבקשה להפרדה מגדרית), אך מאידך גיסא, נדרשים בסוגיה זו לערכי שוויון בפני החוק וכיבוד זכויות מיעוטים, המוכרים לדוברים הישראליים ממגילת העצמאות – ולקורא הצרפתי גם מההצהרות הצרפתיות על זכויות האדם והאזרח. נדמה כי במאמר זה מושם הדגש על הגבלת חופש הפולחן, הסותרת את המדומיין של העולים הצרפתים, התופסים את ישראל כמרחב שבו לא חלות מגבלות

על סממנים דתיים ועל פרקטיקה פולחנית במרחב הציבורי, ושבּו לא חלה התנגשות בין פרקטיקות דתיות לחירויות הפרט.

חסימות כבישים ומפת הפוליטיקה

מורכבות הזוהת של העולים הצרפתיים ניכרת גם בשלל התגובות ("טוקבקים"),⁵ שעוררה כתבה באחד הגיליונות של *LPH*, שדיווחה באופן סתמי ולקוני לכאורה על סקר שפרסם ערוץ 13 בהקשר לדעת הקהל ביחס לסוגיות שונות של המחאה, תוך שהיא מתמקדת בחסימות כבישים (*LPH*, 13.7.2023). לפי הכתבה, הסקר מצביע על רוב המתנגד לחסימות כבישים, וכן על רוב דחוק המתנגד לקריאות לסירוב לשרת בשטחים. מרבית התגובות לכתבה המתוארת אינן עוסקות בחסימה גופא, אלא מקיימות דיון על עצם הלגיטימיות של ההתנגדות לרפורמה, על הלגיטימיות של המפגינים, המצטיירים בתגובות כ"אחר הפלגני", ועל זו של מנהיגי ציבור מסוימים הנתפסים כשמאל רדיקלי הראוי להוקעה. תגובות הקוראים מלמדות על תמיכה משמעותית בקו ימני (רק תגובה אחת פונה "שמאלה"). הכותבים תופסים עצמם כחלק בלתי־נפרד מהציבור הישראלי ויוצאים להגנת מה שהם מגדירים "הדמוקרטיה היפה שלנו" (*notre belle démocratie*, תגובה של רחל בוקר, שם) ונגד "הבוגדים באומה שלנו" (*les TRAITRES [sic.] de notre NATION*). דא עקא, כדי להבין את פני המציאות הפוליטית בישראל הם נאלצים "לנייד" את היכרותם עם המפה הפוליטית בצרפת. ליורט (*Liorette*), למשל, כותבת כך:

ההפגנות בישראל מאששות את הרעיון שהרבה אנשים חושבים שישראל אינה דמוקרטיה אמיתית. **ההפגנות כנגד הפרלמנט הנבחר הן בדיוק ברוח מה שעושים המלנשוניסטים בצרפת.**⁶ **באופן אישי אני מזדעזעת לראות שהאנשים האלה מתנהגים בישראל כמו השמאל הקיצוני בצרפת.** (ההדגשה שלנו – ג"י ומ"מ)

ומחרה מחזיק אחריה *Isidoredeparis*: "לפיד הוא מלנשון הישראלי, פוליטיקאי מסוכן למדינה" (שם). אחד המגיבים הופך את הדיון למהותני, ומטיל ספק בעצם עלייתו ארצה

5 על תפקידים ומקומם של הטוקבקים בשיח ובחברה הישראלית, ראו גולדשמידט (2006); על תפקידם של טוקבקים בביסוס זהות לאומית, ראו Ewart & Posetti, 2008.

6 ז'אן־לוק מלנשון התמודד על הבחירות לנשיאות בצרפת בשנת 2022, והגיע למקום שלישי מטעם מפלגת "צרפת הלא כנועה". הוא מייצג את השמאל הסוציאליסטי, ועומד כיום בראש איחוד מפלגות "השמאל האקולוגי והחברתי החדש של העם". בעיני חלק מיהודי צרפת הוא נתפס כשמאל קיצוני, פרו־אסלאמי ואנטי־ציוני.

על רקע המצב הפוליטי: "לא הייתי מאמין שישראל תהיה כזו. לו ידעתי, הייתי מהגר ל... איסלנד!!" (שם).

המגיבים המתייחסים לעצם הסקר משתמשים בו כדי לבקר את הדיון הסלקטיבי של העיתון (הסקר מצביע גם על רוב לאופוזיציה, אך זה לא נזכר כלל במאמר, כך קלוד וקנין, שם) או לניגוח ערוצי החדשות הטלוויזיוניים, המעניקים יתרון, אליבא דמרקו דרמון, כותב התגובה, ל"שמאל הבוגד", "שהעניק מתנות לאיסלמיסטים של רע"מ, ללבנון, בשעה שישראל במלחמה מולם". בדברי הגינוי שכתב הוא מציב בכפיפה אחת את "השמאלנים האלה, יאיר לפיד, בני גנץ [...] מיכאלי מהעבודה, שנשבעת על מדינת LGBT ומדינת פת"ח", ומשווה בינם לבין הימין ברשות בן-גביר וסמוטריץ', ש"השיבו את הצדק לאחינו בשומרון [...]". בניגוד "לשמאל החילוני אנטי-דתי של יאיר לפיד, בני גנץ ושל מיכאלי, שילכו לעזאזל!" (שם). המפה הפוליטית של ישראל מוזחת אם כן שמאלה, והימין הקיצוני זוכה להתמרכז בעיני הקוראים, המתאימים אותה למפה הפוליטית הצרפתית כפי שהיא מאז הבחירות האחרונות בצרפת.⁷ מנגד, המרכז הישראלי (גנץ, לפיד, מיכאלי) מתויג כשמאל קיצוני, מתוך השוואה למלנשון (ולא למי שמייצג באמת את המרכז בצרפת – הלא הוא הנשיא מקרון ומפלגתו! En Marche). בהשוואה זו יוצא ה"שמאל" הישראלי כשידו על התחתונה ואף מכונה "יודו-נאצים", כיוון שלפי הכותב ז'קוב, בבטלו את דעת הרוב ובאפליה שהוא נוקט נגד הספרדים – הוא אינו דמוקרטי.

דיון ומסקנות

מאמר זה, שהוא "צאצא" של מחקר גדול יותר העוסק בתקשורת של המהגרים מצרפת לישראל, בוחן את התקשורת הצרפתית הכתובה בישראל בעת המשבר הפוליטי של מחאת 2023. חשוב להדגיש כי המחקר הנוכחי נמצא בתחילת דרכו, ועל כן מציע דיון ראשוני בנתונים שנאספו, שמפאת קוצר היריעה רק חלקם מוצגים כאן. עם זאת, בשל חשיבות הממצאים ועקביותם מצאנו לנכון לפרסם את הנתונים כדי שישמשו למחקרי המשך לגבי אמצעי התקשורת של קהילת המהגרים הצרפתית או קהילות מהגרים אחרות בעת משבר.

7 מרין לה פן, ראשת מפלגת האיחוד הלאומי (לשעבר "החזית הלאומית"), עלתה פעמיים לסיבוב השני בבחירות לנשיאות. אריק זמור, שהתמודד אף הוא בבחירות לנשיאות, מטעם הימין הקיצוני, לא עלה לסיבוב השני, אך זכה ב־7% ובאחדת חלק מהמצביעים היהודים.

השערת המחקר שלנו הייתה כי בתקשורת הצרפתית בישראל נמצא ביטוי לרכיבי הזהות השונים של "העולה מצרפת", ובכלל זה תפיסות הנובעות מהמדומיינים הלאומיים שלו – היהודי, הצרפתי והישראלי – והממשקים השונים ביניהם. עוד שיערנו כי ביחס למחאה הפוליטית ב-2023 אלו יתנגשו זה בזה בחושפם מגוון עמדות ביחס למשבר הרפורמה. אלא שהממצאים, שהדוגמאות במאמר זה הן רק מדגם משקף שלהם, מצביעים על עמדה מונוליטית, ימנית מובהקת, התומכת ברפורמה ומתנגדת למחאה, עמדה הנשענת על מצע המדומיינים וניזונה מהם. ניתן לקבוע שכל העיתונים שנסקרו, בין שהם מתויגים כדתיים ובין שלא, משוקעים במסורת היהודית ורואים בה חלק בלתי־נפרד מהזהות הישראלית. המדומיינים היהודים/אמוניים והצרפתים הם שמכתיבים את תפיסתם ביחס למחאה.

אומנם פה ושם ישנן הבלחות ספורות של טורי דעה המביעים עמדה מעט שונה בזכות חופש הביטוי, או טוקבקים המציעים עמדות הדוגלות בחופש להפגין, אך אלו בגדר היוצאים מן הכלל שאך מבליטים את הכלל. נדמה כי התקשורת המגזרית הצרפתית מכוננת את עצמה כ"לעומתית" ביחס לעמדות השמאל והמרכז הצרפתי, וכן ביחס לארגונים היהודיים־צרפתיים האחרים (דוגמת אלה שסירבו לפגוש את סמוטריץ' בפריז). המרכז והשמאל הישראליים (בראשותם של בני גנץ, יאיר לפיד ובעבר גם מרב מיכאלי) נתפסים כשעתוק של השמאל הצרפתי הרדיקלי בראשותו של מלנשון. הצרפתים מייחסים להם את מנעד הגוונים הפוליטי שבין שמאל רדיקלי לבין אותו שמאל, שלתפיסתם התנער בראשית שנות האלפיים מהגנה על היהודים.

לדעתנו, אין לראות במונוליטיות ובמה שנראה כתעמולה של תקשורת זו עמדה של "שופר שלטוני", וגם לא דפוס של התנהלות תקשורתית בעת משבר, דפוס שפונה בישראל בעבר "שקט, יורים" (Biano & Kohn-Almagor, 2007). אנו סבורות כי יש כאן קול המהדהד את הזהות היהודית־צרפתית של מי שעלו לישראל – אוכלוסייה מסורתית־דתית ברובה (רק כ־17 אחוזים מהעולים מזדהים כחילונים), שהתרחקה באכזבה מהשמאל ומהמרכז הצרפתיים, והמזהה בשמאל ובמרכז הישראליים, וכן בכל הגורמים המעורבים במחאה הנוכחית נגד הרפורמה המשפטית, שעתוק של גורמים אלה.

מחקרים קודמים הצביעו על סיבות שונות לקושי של העולים מצרפת להשתלב בחברה הישראלית, הראשונה בהן היא השפה (עיינו למשל בבן־דוד ולנגו, 2022). מחקר זה אינו עוסק בכך ישירות, אך עולה ממנו כי סיבות נוספות מקשות על השתלבותם של עולי

צרפת במרקם החברה הישראלית, והן נעוצות באופן שבו נשזר ריבוי הזהויות שלהם. כך, עמדת ההזדהות החד־משמעית עם השלטון כתוצאה מהשוואתו למפה הפוליטית בצרפת, ההיאחזות בעמדות שמעוצבות על־ידי חוויית היות־יהודי באקלים הפוליטי הצרפתי, ולבסוף ההיצמדות למדומיין היהודי הציוני, המייצר רצף על־זמני של סְבָלוֹת, המשפיע על פרשנות ההווה – כל אלה מקשים על העולים לרכוש זהות מקומית מורכבת, המבוססת על ניואנסים פוליטיים ועל הבנה מרובדת של המציאות הישראלית. ייתכן שדווקא עמדה מורכבת יותר, המכירה בגוונים נוספים של המציאות הישראלית, יכולה הייתה להקל את היטמעותם של המהגרים בחברה הישראלית, הזרה להם על אף שהיא מדומיינת כ"בית".

אנו מודעות לצמצום הדוגמאות המוצג במאמר זה מפאת קוצר היריעה, וכן סבורות כי מחקר מסוג זה, הכולל מסד נתונים רחב יחסית (כשישה עיתונים, עשרות גיליונות ומאות כתבות), עשוי לצאת נשכר מניתוח כמותני המבוסס על תוכנות לקסיקומטריות (ראו למשל Alduy & Wahnic, 2015 או לנגו וינושבסקי, 2021), המתמודדות עם מיליוני מילים ועושות ניתוח המבוסס על ספירה ותדירות. עם זאת, למחקר מסוג זה עדיף לגשת תחילה עם ממצאים ראשוניים ועם השערות הנובעות מהם, המתכתבות עם התיאוריות הרלוונטיות, כדי להיטיב להבין מה נדרש לחיפוש. לבסוף, מחקר המשך יוכל לבדוק ייצוגים של המחאה גם בתקשורת האלקטרונית וגם בשיח המתקיים ברשתות החברתיות, ולאחר מקרי מבחן המשקפים קולות שונים בקהילת המהגרים, אך יכולים לאפשר פתח לתמונת עולם מורכבת יותר ולסייע לכונן "מרחב שלישי", שבו יכולות העמדות והזהויות השונות להתקיים במקביל, מבלי לבטל בהכרח זו את זו.

מקורות

אדרת, עופר, וחקן מענית (2023, 15 בספטמבר). הוויכוח על מעמדה של מגילת העצמאות החל הרבה לפני בומבך. **הארץ**.

איכנר, איתמר (2023, 7 ביוני). סמוטריץ' הגיע לביקור בפרזי ושוב לא ייפגש עם נציגים צרפתיים רשמיים. **Ynet**.

אליאס, נלי (2005). שימושי תקשורת כאסטרטגיית השתלבות: המקרה של מהגרים מחבר העמים בישראל. **התקשורת המגזרית בישראל** 2, 5–50.

אליאס, נלי (2010). שימושי תקשורת כפרקטיקות של נראות ואי־נראות "השבים הביתה" בישראל ובגרמניה. בתוך עדנה לומסקי־פדר ותמר רפפורט (עורכות). **נראות בהגירה: גוף, מבט, ייצוג, עמ'** 161–191. ירושלים: מכון ון ליר.

אמית, קארין ושרילי בר-לב (2015). כינונה של זהות טרנס לאומית בקרב עולים מצרפת המועסקים בחברות-דוברות צרפתית בישראל. **הגירה** 4, 34-52.

אמית, קארין (2012). שביעות הרצון של עולים מארצות המערב מהחיים בישראל. **הגירה** 1, 80-97.

אנדרסון, בנדיקט (1999 [1983]). **קהילות מדומיינות: הגיגים על מקורת הלאומיות ועל התפשטותה**. תרגום: דן דאור. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

אפללו, לבנה (2019). להיות יהודי בין צרפת וישראל: החוויה האישית כהשתקפות של גיבוש זהות. חיבור לשם קבלת תואר "מוסמך". אוניברסיטת בר-אילן.

ביאנו, מרק, ורפאל כהן-אלמגור (2007). מלחמות ישראל בראי עיתון "הארץ". **קשר** 35, 15-30.

בן-דוד עזרן, פנינה, ומקסים לנגו (2022). דעות קדומות וחסמי הגירה בסיפורי חיים של יהודי צרפת בישראל. **סוגיות חברתיות בישראל** 31(2), 151-177.

בן-דוד עזרן, פנינה (2019). תפיסת ההשתלבות בקרב עולים מצרפת, תושבי אשדוד (2006-2016) דרך סיפורי חיים. חיבור לשם קבלת תואר "מוסמך". אוניברסיטת בר-אילן.

גולדשמידט, רועי (2006, 22 באוגוסט). **מקומם של ה"טוקבקים" בשיח הציבורי בישראל**. ירושלים: הכנסת, מחלקת מידע ומחקר.

דהן, יצחק (תשע"ה, 2014). עליית יהודי צרפת לישראל בשנים 1968-2014, זהות קולקטיבית: בין השתלבות להסתגרות. חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור". אוניברסיטת בר-אילן.

דהן, יצחק (2015). מקומה של המנהיגות הרוחנית בעיצוב הזהות הקולקטיבית: המקרה של קהילת העולים הצרפתית בישראל. **הד האולפן החדש** 104, 64-77.

דושניק, לירון (2011). ניתוח נתונים במחקר האיכותני: הצעה לארבעה עקרונות מנחים. **שבילי מחקר** 17, 137-143.

וקנין, ענבל (2019). סיפורי עלייה של מהגרים בגיל הזהב מתפוצת צפון אפריקה: עקבות לשוניים, נרטיביים ורטוריים של חווית ההגירה בשיח. חיבור לשם קבלת תואר "מוסמך". אוניברסיטת בר-אילן.

זנד, שלמה (2008). **מתי ואיך הומצא העם היהודי?** תל אביב: רסלינג.

זרטל, עדית (2002). **האומה והמוות: היסטוריה זיכרון פוליטיקה**. תל אביב: דביר.

ינושבסקי גליה (2023, 5 בספטמבר). ריאיון עם סטפאן וואניש.

ינושבסקי, גליה (2023, 15 בספטמבר). ריאיון עם ז'ראר בנאמו.

כספי, דן (1998). ביזור אמצעי התקשורת במערכת ריכוזית: דוגמת העיתונות המקומית בישראל 1959-1980. בתוך דן כספי ויואב לימור (עורכים). **אמצעי תקשורת המונים בישראל - מקראה**. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 207-217.

לאקאן, ז'אק. (2015 [1966]). **כתבים**. תרגום: נועם ברוך. תל אביב: רסלינג.

לומסקי-פדר עדנה ותמר רפפורט (2010). דיון: לאומיות ושיבה הביתה – נראות בהקשר. בתוך עדנה לומסקי-פדר ותמר רפפורט (עורכות).

נראות בהגירה: גוף, מבט, ייצוג, עמ' 383–392. ירושלים: מכון ון ליר.

ליטמן, שני (2017, 9 ביולי). באים, נשברים ועדיין מתגעגעים – סיפורה של העלייה מצרפת בסדרה חדשה. **הארץ**.

לנגו, מקסים, וגליה ינושבסקי (2021). ריבוי קולות והשתקה בהצהרות ממשלת ישראל לתקשורת בתקופת משבר הקורונה. **עיונים בשפה וחברה** 14(1), 319–337.

מיכאלי, מאיה (2023, 8 במאי). ריאיון עם קטי שוקרון.

נווה, אייל (2017). **עבר בסערה: מחלוקות על סוגיות היסטוריות בישראל**. בני ברק: הקיבוץ המאוחד. נתונים לגבי עולי צרפת, הלמ"ס, 9.7.2019.

סופר, אורן (2011). **תקשורת המונים בישראל**. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

סטודנטים בבר-אילן נגד תליית מגילת העצמאות: הזדהות פוליטית עם המפגינים. **ערוץ 7** (2023, 10 באוגוסט).

עו"ד אילן בומבך לא חוזר בו: "אילו ערכים יש בהכרזת העצמאות?". **מעריב** (2023, 13 בספטמבר).

פוקו, מישל (2005). **הארכאולוגיה של הידע**. תרגום: אבנר להב. תל אביב: רסלינג.

שגב, תום (1991). **המיליון השביעי: הישראלים והשואה**. ירושלים: כתר.

שוורץ, ענת (במאית). (2017). **לה פרומיז** [סדרת טלוויזיה]. יס דוקו.

שטרקמן, רותם (2016, 10 בספטמבר). "עליית הבואינג": ביום ראשון טסים לצרפת – ביום חמישי חוזרים לרעננה. **דה־מרקר**.

Abessira, Tamar (2023). Le pays ou devraient couler le lait et le miel, *Trouver en Israël*, 34-36.

Alduy, Cécile, & Stéphane Wahnich (2015). *Marine Le Pen prise aux mots. Décryptage du nouveau discours frontiste*. Paris : Seuil.

Amit, Karin & Shirly Bar-Lev (2016). The formation of transnational identity among French immigrants employed in French-speaking companies in Israel. *International Migration* 54(3), 110-124.

Amossy, Ruth (2021). *L'Argumentation dans le discours*. Paris : Armand Colin.

- Asad, Talal (1986). The concept of cultural translation in British social anthropology. In James Clifford & George E. Marcus (eds.). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. California: University of California Press, 141-164.
- Ben Rafael, Eliezer, Miriam Ben Rafael (2013). *Sociologie et sociolinguistique des francophonies israéliennes*. Francfort, Berlin, NY: Peter Lang.
- Benguigui, Chmuel Charles (2023). Justice ou injustice? *Futé* 325, 5.
- Bhabha, Homi K. (1994). *The location of culture*. London: Routledge
- Birnbaum, Pierre (2007). *L'Aigle et la Synagogue. Napoléon, les Juifs et l'État*. Paris: Fayard.
- Charaudeau, Patrick, Dominique Maingueneau (2002). *Dictionnaire de l'Analyse du discours*. Paris: Seuil.
- Cohen, Jonathan (2000). Politics, alienation and the consolidation of group identity: The case of synagogue pamphlets. *Rhetoric and Public Affairs* 3(2), 247–276.
- Cohen, Martine (2000). Les juifs de France. Modernité et identité. *Vingtième Siècle. Revue d'histoire* 66, 91-106.
- Conan, Eric (2001, 6 décembre). Les chiffres noirs de l'antisémitisme. *Lu'Express*.
- Darmon, André (2023, 12 juin). Massada en Verdun-en-Garonne en 1320 ou la croisade antisémite des pasteurs. *Israël Magazine*.
- Ewart, Jacqui, Julie Posetti, (2008, November 19–20). Constructing identity in the talkback radio space. Paper presented in NCEIS Conference. NCEIS, Melbourne University, Melbourne.
- Hackett, Robert A. & Yuezhi Zhao (1994). Challenging a master narrative: Peace protest and opinion/editorial discourse in the US press during the gulf war. *Discourse & Society* 5(4), 509–541.
- Imbert, Louis (2022). Election présidentielle 2022 : les Français d'Israël ont voté à plus de 50 % pour Eric Zemmour, *Le Monde*, 12 April 2022.
- Karim, Karim H. (1998). From ethnic media to global media: Transnational communication networks among diasporic communities. *International Comparative Research Group, Strategic Research and Analysis, Canadian Heritage*, 1–22.
- Kuortti, Joel & Jopi Nyman (2007). Introduction: Hybridity today. In *Reconstructing Hybridity: Post-Colonial Studies in Transition*, pp. 1–12. Amsterdam-New-York: Rodopi.

Les enfants orthodoxes de Tel Aviv privés de happening de Pourim par décision de la mairie. *Le Petit Hébdó*, (2023, 2 March).

Maingueneau, Dominique (2021). *Discours et analyse du discours*. Paris: Armand Colin.

Malinovich, Nadia (2018). La France dans l'imaginaire des Juifs séfarades aux États- Unis, de 1945 à nos jours. *Archives Juives* 51(1), 93–112.

Mazel, Michèle (2023, 20 juin). Deux ou trois choses que lu'on ignore sur Israël qui a 75 ans. *Israël Magazine* 272, 52.

Nir, Raphael & Itzhak Roeh (1992). Intifada coverage in the Israeli press: Popular and quality papers assume a rhetoric of conformity. *Discourse & Society* 3(1), 47–60.

Pour ou contre le blocage des routes dans les manifestations? Qu'en pensent les Israéliens? *LPH info*, <https://lphinfo.com/author/guitel/> (2023, 13 juillet).

Raviv, Noga. (2012). Altérité "chez soi": la migration et lu'intégration des Juifs français en Israël cette dernière décennie. *Frontières identitaires et représentations de lu'altérité*, 1–12.

Remennick, Larissa (2002). Transnational community in the making: Russian Jewish immigrants of the 1990s in Israel. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 28(3), 515–530.

Salazar, Noel B. (2012). Tourism imaginaries: A conceptual approach. *Annals of Tourism research* 39(2), 863–882.

Shi, Yu (2009). Re-evaluating the 'alternative' role of ethnic media in the US. The case of Chinese-language press and working-class women readers, *Media, Culture and Society* 31, 597–616.

Sinclair, Anne (2023, 29 March). Depuis bientôt trois mois, ju'ai honte et ju'ai peur de ce qui se passe en Israël. Tribune, *Le Monde*.

Yanoshevsky, Galia (2007, June 6–9). Dissensus at times of consensus: Arguing against in editorials [DVD]. Dissensus and the search for common ground: Proceedings of OSSA Conference, University of Windsor, Windsor.

Yanoshevsky, Galia (2018). *L'entretien littéraire anatomie d'un genre*. Paris: Classiques Garnier.

Young, Robert J. C. (2012). Cultural translation as hybridisation. *Trans-Humanities Journal* 5(1), 155–175.

נספח 1

הערות	מספר הכתבות העוסקות במחאה באופן ישיר ועקיף בכל גיליון	מספר הכתבות הכללי בכל גיליון	מועד תחילת כתבות הקשורות למחאת 2023	שם כתב העת גיליון
לפירוט מלא ראו נספח 2	4-1	20-17	ינואר 2023	<i>Israël Magazine</i>
התייחסות במאמר מערכת.	0 השוואה בין הפגנות בצרפת לרווח אישי להפגנות בישראל עבור הקולקטיבי. 0 צילום של ההפגנה וכיתוב שעושה אנלוגיה בין יציאת מצרים ליציאה לרחוב כנגד הרפורמה. כתבת תחקיר על משבר ההייטק בישראל בעקבות הרפורמה המשפטית. 0 מאמר על ספר של פייר לורסא שמתייחס לרפורמה. 0 מאמר על ספר של סטפן עמר על הייחודיות הישראלית. מתייחס גם למחאה ולסכנה שבמלחמת אחים.	5 בינואר 2023 – 12 2 בפברואר – 10 23 בפברואר – 10 30 במרץ – 12 4 במאי – 11 1 ביוני – 10 6 ביולי – 12 3 באוגוסט – 7 גיליון ספטמבר לא ראה אור	פברואר 2023	<i>LPH (Actualité juive)</i>
מאמר מערכת מתייחס לעילת הסבירות ולרפורמה המשפטית.				

שם כתב העת גיליון	מועד תחילת כתבות הקשורות למחאת 2023	מספר הכתבות הכללי בכל גיליון	מספר הכתבות העוסקות במחאה באופן ישיר ועקיף בכל גיליון	הערות
<i>Trouver en Israël</i>	ינואר	ינואר – 17 פברואר – 17 מרץ־אפריל – 13 מאי – 14 יוני – 16 יולי־אוגוסט – 14 ספטמבר – 13	1 4 3 3 3 2 2	
<i>Futé Magazine Netanya</i>		יוני – 14 יולי 16 – 327 אוגוסט – 14 ספטמבר – 14	1 4 – באצטלה של דיון פילוסופי על אמת ושקר, הצגה של פשעי השמאל והשקרים שהוא מאמין בהם ומפיץ על הדתיים ועל מלחמת אזרחים שנמצאת בפתח, ועל עליונות ביהמ"ש העליון. מי מממן את חוסר היציבות הכלכלית של ישראל? השמאל העסוק במחאה. כתבה אחת מזכירה שנאת חינם לעומת אחדות.	גיליון יוני מטפל בשאלת מקור כוחה וחוסנה של ישראל. מאמר מערכת מטפל במחאה וכך גם עמוד השער. גיליון יולי מטפל בשאלת אמת ושקר. גיליון אוגוסט עוסק בכסף. גיליון ספטמבר עוסק באהבת חינם, גם מאמר המערכת עוסק בסוגיה זו אצל המפגינים.

שם כתב העת גיליון	מועד תחילת כתבות הקשורות למחאת 2023	מספר הכתבות הכללי בכל גיליון	מספר הכתבות העוסקות במחאה באופן ישיר ועקיף בכל גיליון	הערות
Ashdod café	ינואר	27.1	אין התייחסות מאמר אחד מתייחס למחאה, עוד מאמר העוסק באחדות בעם מול פיצול.	
		17.2		
		3.3		
		17.3	מאמר אחד על ההפגנות באשדוד, תומכי הרפורמה מול מתנגדיה.	
		24.3	מאמר אחד סיקור ביקורו של שר האוצר, בצלאל סמוטריץ' בפריז.	
		30.3	מאמר ניתוח על התנהגות השמאל המפסיד.	
		7.4	אין התייחסות	
		14.4	שני מאמרים, פרשנות של רוני אקריש בנושא אליטות; פרשנות של הרב ד"ר אליהו רחמים זיני.	
		20.4	אין התייחסות	
		27.4	ניתוח של שרגא בלום על הניסיון לערער את הממשלה ועוד מאמר על עצרת המיליון בעד הרפורמה.	
		5.5	פרשנות של רוני אקריש על היחס של ארה"ב למוסד הדמוקרטיה.	
		11.5	אין התייחסות	
		19.5	סקר שמראה כי לישראלים יש יותר אמון בכנסת מאשר בביהמ"ש העליון.	
		25.5	אין התייחסות	
2.6	אין התייחסות			
9.6	אין התייחסות			
16.6	מאמר על הוועדה לבחירת שופטים			

מספר גיליון	חודש	מאמר מערכת – האם מתייחס לרפורמה ו/או למחאה?	עמוד שער וכתבה מרכזית	מס' כתבות לא כולל מאמר מערכת	כמה מתוכן עוסקות ברפורמה או במחאה? לא כולל מאמר מערכת
265	ינואר	לא מתייחס	הקשר בין העם הדרוזי לבין ישראל – ללא קשר לרפורמה ו/או למחאה	20	אחת עוסקת ישירות ברפורמה
266	פברואר	מתייחס בעקיפין לרפורמה (מתעסק בעיקר בחילופי השלטון ובמשמעות הנלווית לכך)	האלימות בחברה הישראלית – ללא קשר לרפורמה ו/או למחאה	18	שתיים בעקיפין לרפורמה שתיים ישירות לרפורמה
267	מרץ	מתייחס ישירות לרפורמה	יריב לוי – מתייחס ישירות לרפורמה	18	שתיים ישירות לרפורמה (אחת מהן היא ריאיון עם יריב לוי). אחת ישירות לרפורמה וגם למחאה.
268	אפריל	מתייחס ישירות לרפורמה ולמחאה (הראשון שמתייחס בהרחבה ולעומק למחאה)	ירושלים אחרי הפיגועים – לא מתייחס לרפורמה	17	אחת מתייחסת למחאה ול"לקסיקון הדמגוגי" שלה (איור המתכתב עם דלקרואה של ביבי, לוי ובן־גביר). אחת המתייחסת ישירות למחאה. אחת המתייחסת לרפורמה (הסבר על הרפורמה המשפטית למי שלא יודע כלום). 3 סה"כ

מספר גיליון	חודש	מאמר מערכת - האם מתייחס לרפורמה ו/או למחאה?	עמוד שער וכתבה מרכזית	מס' כתבות לא כולל מאמר מערכת	כמה מתוכן עוסקות ברפורמה או במחאה? לא כולל מאמר מערכת
269	מאי	עוסק בסרבנות המצפון הפוליטית של הטייסים על רקע הרפורמה/ המחאה	לא מתייחס למחאה (חיים טופול)	21	5 באופן עקיף 4 באופן ישיר
270	יוני	מתייחס למחאה	אלברט איינשטיין נכנס למוזיאון - לא מתייחס למחאה ו/או לרפורמה	18	כתבה אחת העוסקת במורשת בגין וביחסו לסוגיית החוקה - חלק ממנה עוסק בעקיפין ברפורמה (עמ' 6-7). אחת העוסקת ישירות ברפורמה (עמ' 14-16) אחת העוסקת ישירות ברפורמה. התייחסות עקיפה במסגרת כתבה כלכלית על דירוג האשראי של ישראל. 4 סה"כ

מספר גיליון	חודש	מאמר מערכת - האם מתייחס לרפורמה ו/או למחאה?	עמוד שער וכתבה מרכזית	מס' כתבות לא כולל מאמר מערכת	כמה מתוכן עוסקות ברפורמה או במחאה? לא כולל מאמר מערכת
271	יולי	באנלוגיה מתייחס לרפורמה: כשם שיש רפורמה משפטית, כך צריך רפורמה מוניטרית. וכן מתייחס לפערים ההולכים וגדלים בעם, בין כל השסעים. תל אביב הארוגנטית מול שאר ישראל המסורתית, קשת היום והעבודה.	מות יצחק רבין לא מתייחס למחאה/רפורמה	18	כתבה אחת המתייחסת לחוק הגיוס - שדה מוקשים חדש. אחת ברובריקה של מאחורי הקלעים, לקסיקון של הרפורמה המשפטית, גבי אשכנזי וסרבנות מצפונית. מאמר אחד שעוסק ביהודה ושומרון לאור המחאה: הטענה היא שהכוונה של המחאה היא לפגוע בהתנחלויות. 3 סה"כ
272	אוגוסט	מתייחס בעקיפין למחאה	תצלום של מוריס לוי - הכתבה המרכזית היא ריאיון עמו, שבו הוא נשאל לגבי הרפורמה והמחאה	18	בעקיפין מגילת העצמאות (עמ' 52) אחד ישירות - דיון ברפורמה המשפטית שנערך על-ידי שני זוכי פרס נובל (בעד ונגד). רובריקת מאחורי הקלעים - ברק מסית למרד, נתניהו ומילצ'ן. ריאיון עם מוריס לוי, איל תקשורת, מתייחס למצב הפוליטי בישראל. 4 בסה"כ

מספר גיליון	חודש	מאמר מערכת – האם מתייחס לרפורמה ו/או למחאה?	עמוד שער וכתבה מרכזית	מס' כתבות לא כולל מאמר מערכת	כמה מתוכן עוסקות ברפורמה או במחאה? לא כולל מאמר מערכת
273	ספטמבר	מתייחס באופן ישיר למחאה ולקרע בעם שרק מלחמה חיצונית תאחה	גולדה מאיר, 50 שנה לכיפור	18	4 ישירות: הפיכה צבאית בישראל; אהוד ברק מוביל הפיכה שלטונית; ישראל וכוח השופטים; מאחורי הקלעים – על מירי רגב נגד אהוד ברק, גלי בהרב מיארה ומהלכיה. אחת בעקיפין: ריאיון עם הרצל מאקוב, טייס וג'נטלמן.

ד"ר מאיה מיכאלי, האוניברסיטה הפתוחה.

דוא"ל: mayami@openu.ac.il

פרופ' גליה ינושבסקי, אוניברסיטת בר-אילן.

דוא"ל: Galia.Yanoshevsky@biu.ac.il